

voldt ved de nuværende Forhold, en Stemning, som i høj Grad tog Sigte paa Produktionen og formede sig i Kravet om, at det mest mulige offentlige Arbejde skulde sættes i Gang. Den højtærede Minister fortolker denne Stemning noget anderledes end jeg. Han siger — med Formandens Tilladelse vil jeg oplæse det —: „Mon ikke alligevel den enstemmige Henvendelse til Staten om at forcere sine offentlige Arbejder var et Udtryk for, at man i Virkeligheden følte sig magtesløs overfor Spørgsmaalet om at fremme Produktionen paa anden Maade?“ Jeg tror nu, at denne Enstemmighed havde en langt bredere Basis. Vi følte alle det store Tryk, vi var under, og det store Ansvar, der i den Anledning hvilede paa os; vi strøg Partistandpunkter og Principstandpunkter af os og stillede os selv ganske simpelt det Spørgsmaal: Hvad lever i Grunden et Land af, hvad beskæftiger dets Befolkning? Og vi kom saa til det meget rigtige Svar: Produktionen. Naar man saa spurgte videre, om man da ikke straks under de nuværende Forhold burde tage dette fundamentale Spørgsmaal op til Overvejelse, var det naturligt, at man først og fremmest rettede Tanken mod det, der laa nærmest, nemlig de Arbejder, som Staten selv kunde sætte i Gang, men dernæst maatte Tanken logisk gaa videre, og man maatte spørge, om der ikke var Anledning for Staten, der ligesom vi andre lever af Produktionen, til at tage Initiativ til sammen med Erhvervene at tage hele Spørgsmaalet op til Overvejelse. Hvis jeg har set rigtigt, betyder det en glædelig Vending i Tingets Holdning overfor Erhvervene, thi det har altid tidligere taget sit Udgangspunkt i Konsumenternes Interesse og har derved overset, at selv om vi alle er Konsumenter, er vi ogsaa alle Producenter, og at det er i den Egenskab, vi ernærer Samfundet og Staten.

Men skal man nu gaa videre, er det nødvendigt, at man rydder lidt om omkring sig. Det bliver nødvendigt at tone rent Flag med Hensyn til sit Grundstandpunkt, og det saa meget mere som enkelte Ytringer af den højtærede Minister lod formode, at han ser noget anderledes paa Forholdet mellem Staten og Erhvervslivet end jeg, og at dette andet Syn binder ham noget, selv under saa ekstraordinære Forhold som dem, vi nu lever under. Med den højtærede Formands Tilladelse skal jeg oplæse, hvad Ministeren sagde. Han udtalte: „Er der nogen Køber, der ikke kan faa de Varer, han vil have? Og er

der nogen Sælger, som kunde sælge sine Varer, hvis der ikke var lagt Salget Hindringer i Vejen? Jeg tror egentlig ikke, at det er Tilfældet, og jeg vilde finde det overmaade mærkeligt, om det var Tilfældet“. Den højtærede Minister siger videre, at han ikke rigtig kan se, hvad der skulde kunne gøres udover, hvad Samfundet ganske naturligt gør af sig selv. Jeg tillader mig at spørge: Er der ikke i disse Udtalelser ligesom Efterklange af de Forfatterskaber, som man kender saa godt fra 1775, 1780'erne og fra den første Fjerdedel af det 19de Aarhundrede. Er det ikke, som om man hørte Adam Smith, Ricardo, Turgot, og hvad de alle sammen hedder, staa op af deres Grave og tale til os? Ja, der er mere end Efterklange. Det forekommer mig, at det er paa disse Naturlyde, hele den Fanfare er bygget, som vi kender saa udmærket godt gennem Udtryk, der i det oprindelige Sprog, hvori de er skrevne, endogsaa er blevet almindeligt Eje. Jeg minder om saadanne Sætninger som: *Il faut le gouvernement de la nature des choses* — man maa kræve den Tingene iboende Naturs Regering. Eller: *laissez aller, laissez passer, le monde va de lui-même* — lad alting gaa, som det vil, Verden bevæger sig af sig selv. Disse Forfattere var betydelige Forbilleder for deres Tid, men nu er de forældede. Man maa huske paa, at Manchesterskolen var en Reaktion mod en hel modsat Politik, som havde overlevet sig selv og ført til Forbening, Regereri, Polititilsyn i sin yderste Yderlighed. Lad mig f. Eks. blot minde om de saakaldte Kaffe schnüffler, man havde i Berlin, som løb rundt i Gaardene for at „schnüffle“, snuse, om der blev brændt Kaffe, hvilket ikke var tilladt. Jeg overser naturligvis ikke, at det, Manchesterskolen krævede, den fulde Frihed, gaar ud fra, at Naturen holder alt muligt i den bedste Orden, og hvis det alene her drejede sig om Størrelser og Tal, kunde det ogsaa gaa i Fremtiden paa lignende Maade som i det forløbne Aarhundrede, hvor vi har set en Udvikling af Produktionen, som ingen Tid tidligere har set Mage til. Men bagved disse Størrelser og disse Tal ligger der Mennesker, der ligger det, som det hele tager Sigte paa; vi maa aldrig glemme, at Manchesterskolen og dens Politik er rullet hen over Millioner Menneskers Lidelser og Jammer, hvilket enhver er i Stand til at konstatere med Aktstykker i Haanden. Det er netop dette Forhold, der har fremkaldt Spørgsmaalet om, hvorvidt Naturen ordner alt paa det bedste, eller om det ikke maaske